

- سرشناسه : طاهری‌نیا، احمد، ۱۳۴۱-
عنوان و نام پدیدآور : حضور زن در عرصه‌های اجتماعی - اقتصادی از نگاه آیات و روایات/ احمد طاهری‌نیا.
مشخصات نشر : قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری : ۳۸۴ ص.
فروست : موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛ ۷۰۷. علوم قرآنی؛ ۴۲.
شابک : 978-964-411-485-4
وضعیت فهرست نویسی : فیا
یادداشت : نمایه.
موضوع : زنان -- مسائل اجتماعی و اخلاقی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع : زنان در زندگی اجتماعی
موضوع : زنان در اسلام
شناسه افزوده : موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). انتشارات
رده بندی کنگره : ط ۱۷ ح ۱۷۲/۶ BP۲۳۰
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی : ۳۱۹۴۹۹۱

حضور زن در عرصه های اجتماعی - اقتصادی

از نگاه آیات و روایات

احمد طاهری نیا

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره

۱۳۸۹

شماره ردیف ۷۰۷
شماره موضوعی علوم قرآنی - ۴۲
۱۷ - ۱۳۸۹

■ حضور زن در عرصه‌های اجتماعی - اقتصادی از نگاه آیات و روایات

● نویسنده: احمد طاهری‌نیا

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● چاپ: نگارش

● نوبت و تاریخ چاپ: اول، بهار ۱۳۸۹

● شمارگان: ۱۰۰۰

● قیمت: ۴۷۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۷۷۴۲۳۲۶ - ۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹ - ۲۵۱

فهرست مطالب

۱۳	 مقدمه معاونت پژوهش
۱۷	 پیشگفتار

بخش نخست: حضور زن در اجتماع

فصل نخست: اصول بنیادین در خصوص حضور زن در اجتماع

۲۵	 مقدمه
۲۶	 ۱. اصول انسان‌شناختی
۲۶	 الف) کرامت ذاتی زن
۳۰	 ب) برتری زن در عاطفه و احساسات
۳۳	 ج) برتری مرد در قدرت جسمی و توان عقلی
۳۵	 ۲. اصول ارزش‌شناختی
۳۵	 الف) تقدم ارزش‌های معنوی بر منافع مادی
۳۶	 ب) ازدواج و تشکیل خانواده
۳۸	 ج) استمرار و تداوم کانون گرم خانواده
۴۰	 د) لزوم حفظ رابطه نسبی انسان‌ها
۴۲	 ه) محرم و نامحرم

فصل دوم: دلایل جواز حضور زن در اجتماع

مقدمه		۴۹
۱. آیات بیانگر جواز		۴۹
الف) آیات بیانگر تلاش اجتماعی برخی از زنان		۵۰
یکم - حضور حضرت زهرا ^{علیها السلام} در مباحله		۵۰
دوم - حضور زن در محضر رسول خدا ^{صلی الله علیه و آله} و پیشنهاد همسری		۵۱
سوم - بیعت زنان با رسول خدا ^{صلی الله علیه و آله}		۵۲
چهارم - اقدام خواهر موسی برای حفظ جان برادر		۵۳
پنجم - حضور دختران حضرت شعیب ^{علیه السلام} در اجتماع		۵۵
ششم - حضور حضرت مریم ^{علیها السلام} در جمع مردم		۵۶
ب) آیات بیانگر آداب و شرایط حضور زن در اجتماع		۵۷
یکم - آیات وجوب پوشش برای زنان		۵۸
دوم - آیه ممنوعیت چشم‌چرانی و نگاه به نامحرم		۵۹
سوم - آیه ممنوعیت اظهار زینت برای نامحرم		۶۰
چهارم - آیه ممنوعیت اعلان زینت به نامحرم		۶۱
ممنوعیت خودنمایی و تبرج برای نامحرم		۶۱
۲. روایات بیانگر جواز		۶۲
الف) حضور حضرت خدیجه ^{علیها السلام} در مسجدالحرام		۶۳
ب) حضور زن در کاروان‌های مسافرتی		۶۴
۳. آیات و روایات بیانگر عدم جواز		۶۸
الف) آیات بیانگر جایز نبودن حضور زن در اجتماع		۶۸
ب) روایات بیانگر جایز نبودن حضور زن در اجتماع		۷۷
یکم - روایات ممنوعیت خروج زن از خانه، بدون اجازه همسر		۷۷
دوم - روایات حاکی از عدم لزوم حضور در نماز جمعه و جماعت، عیادت و تشیع جنازه بر زن		۷۹

۸۰	سوم - روایات نگهداری زن در خانه
۹۱	جمع‌بندی

فصل سوم: آداب و شرایط حضور زن در اجتماع

۹۵	مقدمه
۹۸	آداب و شرایط اسلام برای حضور زن در جامعه
۹۸	۱. پوشش
۹۹	الف) پوشش زن و مرد در اجتماع
۱۰۰	ب) حدود پوشش زن در جامعه
۱۰۳	ج) دست و صورت؛ خارج از حدود پوشش
۱۰۷	د) فلسفه پوشش زن در اسلام
۱۱۶	ه) پوشش برتر
۱۱۷	۲. پرهیز از تبرج
۱۱۸	الف) رابطه پوشش و نفی تبرج
۱۱۹	ب) مصادیق تبرج
۱۲۰	ج) آراستگی و تبرج
۱۲۱	۳. ممنوعیت اختلاط
۱۲۴	۴. پرهیز از خلوت کردن با نامحرم
۱۲۶	۵. سنگینی و متانت

بخش دوم: ارتباط زن و مرد در جامعه

۱۳۱	مقدمه
-----	-------

فصل نخست: ارتباط گفتاری زن و مرد در جامعه

۱۳۵	مقدمه
-----	-------

۱. جواز ارتباط گفتاری زن و مرد ۱۳۶
- الف) آیات ۱۳۶
- یکم - گفت‌وگوی زنان و مردان معصوم ۱۳۷
- دوم - گفت‌وگوی زنان و مردان غیر معصوم ۱۳۹
- ب) روایات ۱۴۰
- یکم - روایات بیانگر جواز ۱۴۱
- دوم - روایات بیانگر عدم جواز ۱۴۵
- نتیجه ۱۵۷
۲. آداب گفت‌وگوی زن و مرد نامحرم ۱۵۷
- الف) پرهیز از عشوه و ناز ۱۵۸
- ب) بستنه کردن به مقدار ضرورت ۱۶۱
- ج) پرهیز از بذله‌گویی و مزاح ۱۶۱
- نتیجه ۱۶۴

فصل دوم: ارتباط غیر گفتاری زن و مرد در جامعه

- تعریف ارتباط غیر گفتاری ۱۶۷
- ابزارهای ارتباط غیر گفتاری ۱۶۷
- اهمیت ارتباط غیر گفتاری ۱۶۸
- انواع ارتباط غیر گفتاری ۱۷۰
۱. ارتباط از راه حس بینایی ۱۷۰
- الف) نگاه ۱۷۱
- ب) آرایش ۱۷۹
۲. ارتباط از طریق حس شنوایی ۱۹۰
۳. ارتباط از طریق حس لامسه ۱۹۱

الف) ممنوعیت لمس نامحرم.....	۱۹۲
ب) لمس برای مصافحه.....	۱۹۴
ج) مصافحه با زنان غیرمسلمان.....	۱۹۹
د) مصافحه با نامحرم از باب ضرورت.....	۲۰۵
ه) لمس برای معالجه.....	۲۰۸
۴. ارتباط از راه حس بویایی.....	۲۱۰
۵. ارتباط از راه‌های دیگر.....	۲۱۳
الف) رفت و آمد.....	۲۱۳
ب) طرز راه رفتن.....	۲۱۵

بخش سوم: زن و فعالیت‌های اقتصادی

مقدمه.....	۲۱۹
------------	-----

فصل نخست: زن و استقلال اقتصادی

معنای استقلال اقتصادی.....	۲۲۳
۱. استیفای حق مالکیت و تصرف در اموال خود.....	۲۲۳
۲. اتکا به خود در تأمین هزینه‌های فردی و عدم وابستگی مالی به غیر.....	۲۲۴
۳. اهلیت مالکیت و صلاحیت بهره‌مندی از اموال و دارایی.....	۲۲۴
استقلال اقتصادی زن در آیات قرآن.....	۲۲۴
۱. آیات صریح در مالکیت زنان.....	۲۲۵
الف) سهم ارث.....	۲۲۵
ب) مالکیت دسترنج.....	۲۲۶
۲. آیات وجوب پرداخت اموال زنان.....	۲۲۷
الف) مهر.....	۲۲۷
ب) مزد شیردهی.....	۲۲۸

۲۲۸.....	۳. آیات دال بر جواز تصرف.....
۲۲۸.....	الف) هبه.....
۲۲۹.....	ب) صلح.....
۲۳۱.....	ج) عفو.....
۲۳۲.....	د) فدیة.....
۲۳۳.....	ه) وصیت.....
۲۳۴.....	استقلال اقتصادی زن در روایات.....
۲۳۶.....	نتیجه.....
۲۳۶.....	پاسخ به برخی شبهه‌ها.....
۲۳۶.....	۱. مشروط بودن تصرفات زن به اجازه شوهر.....
۲۴۳.....	۲. شایسته نبودن زن برای تصرف مالی.....
۲۴۳.....	واژه سفیه.....
۲۴۵.....	روایات.....

فصل دوم: زن و اشتغال در بیرون از خانه

۲۵۳.....	مقدمه.....
۲۵۵.....	فعالیت‌های اقتصادی زنان در بیرون از خانه.....
۲۵۷.....	۱. شواهد قرآنی.....
۲۵۷.....	الف) امر به کار و تلاش و بهره‌مندی از طبیعت.....
۲۵۹.....	ب) لزوم وفای به عقد.....
۲۶۰.....	ج) تحلیل و تحریم برخی از معاملات.....
۲۶۲.....	د) اشتغالات خاص.....
۲۶۸.....	۲. شواهد روایی.....
۲۶۹.....	۳. سیره عملی زنان.....

۲۶۹	الف) بافندگی.....
۲۷۰	ب) نوحه خوانی.....
۲۷۱	ج) آرایشگری.....
۲۷۱	د) عطرفروشی.....
۲۷۱	۴. اعتبارات عقلی.....
۲۷۲	الف) حکمت و هدفمندی افعال خدا.....
۲۷۲	ب) استقلال اقتصادی و اجتماعی.....
۲۷۳	ج) لزوم رسیدن به توسعه.....
۲۷۴	اشتغال زنان از نگاه مخالفان.....
۲۷۵	۱. ناسازگاری با وظیفه طبیعی زن.....
۲۷۷	۲. ناسازگاری با روح شریعت.....
۲۷۹	۳. اشتغال بیرون، مستلزم ارتکاب حرام.....
۲۸۱	۴. ناسازگاری با حقوق شوهر.....
۲۸۲	۵. ناسازگاری با وضعیت جسمانی زن.....
۲۸۳	۶. تأثیرپذیری و فریب خوردن زن.....
۲۸۴	نتیجه.....

فصل سوم: آثار و پیامدهای اشتغال زنان در بیرون از خانه

۲۸۹	مقدمه.....
۲۹۱	آثار و پیامدهای اشتغال زنان در سه حوزه.....
۲۹۱	۱. آثار فردی اشتغال زن.....
۲۹۲	الف) آثار مثبت.....
۲۹۳	ب) آثار منفی.....
۲۹۸	۲. آثار خانوادگی اشتغال زن.....

الف) آثار مثبت	۲۹۸
ب) آثار منفی	۲۹۹
۳. آثار اجتماعی اشتغال زن	۳۱۰
الف) آثار اجتماعی اشتغال زن در بُعد فرهنگی	۳۱۰
ب) آثار اجتماعی اشتغال زن در بُعد اقتصادی	۳۱۴
نتیجه	۳۱۵

فصل چهارم: زن و اولویت‌های شغلی

مقدمه	۳۱۹
معیارهای تشخیص اهم در فعالیت‌های زنان	۳۲۲
۱. محوریت زن در خانواده و تداوم آن	۳۲۳
۲. عدم لزوم پرداخت هزینه خانواده بر زن	۳۲۷
۳. میل ذاتی زنان به مادری و کارهای خانه	۳۲۸
۴. خواست و انتظار مردان از زنان	۳۳۲
۵. تشویق و ترغیب روایات به کارهای خانه	۳۳۴
۶. تشویق و ترغیب معصومان به ماندن زنان در خانه	۳۳۹
۷. تجربه عملی زنان شاغل	۳۴۲
نتیجه	۳۴۴
منابع	۳۴۷
نمایه آیات و روایات	۳۶۵

مقدمهٔ معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسلهٔ مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین‌رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصهٔ نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانهٔ دنیا رسته‌اند، و در این میان، نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او ﷺ، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیرهٔ آن پیشوایان و عرضهٔ آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمارِ آثار نوشتاری و

دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌روند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازماندهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و

کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو مباحث زنان که با تلاش پژوهشگر ارجمند احمد طاهری نیا نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه طرح و بررسی پاره‌ای از مسائل زنان در عرصه اجتماعی - اقتصادی از دیدگاه آیات و روایات، به منظور زمینه‌سازی برای طرح عمیق‌تر و گسترده‌تر این مباحث از سوی محققان و پژوهشگران است. معاونت پژوهش از مؤلف محترم و جناب آقایان حجت‌الاسلام والمسلمین محمود رجبی، حسین بستان و محمدرضا زیبایی‌نژاد که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای آن افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعال خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)